

- A música tradicional en reinvencción constante. A conquista de espazos urbanos e relacións coa situación da lingua galega.

ELÍAS GONZÁLEZ LÓPEZ

Facultade de
Filoloxía e Tradución
Campus de Vigo

Universidade do Minho
Instituto de Letras e Ciências Humanas
CENTRO DE ESTUDOS GALEGOS

O T E R M O F O L C L O R E

- Termo ambigüo:
  - Demosofía
  - Demoloxía
  - Demótica

(“Aquilo que o pobo sabe”)
- Folclore: o termo empregado para falar de todo o que era “transmitido a través da tradición oral nas clases *inferiores*”
- Música e cultura tradicional

Música tradicional / música popular

- Música tradicional

Transmitida socialmente nas parroquias e aldeas galegas nas festas e traballos diarios

- Música popular

- Creacións individuais que se espallaron socialmente

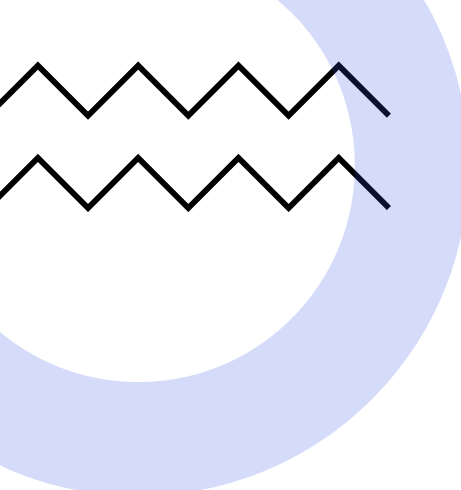

○ A música nas sociedades tradicionais

- Nas sociedades tradicionais, a música cumpría varias funcións: como hoxe, tiña unha función lúdica.
- Mais, desde a nos perspectiva, talvez sexa difícil distinguir outras funcións, como o papel ritual. Moitas veces, a música tiña un contexto.
- Servían para coñecer, nunha época sen reloxo nin smartphones, as épocas do ano, algo vital para as sementeiras. Como exemplos claros disto, temos os cantos de reis e as danzas de inverno, asociados aos ciclos das danzas brancas (03:00 – 05:00; 06:30 – 07:35)

Seráns, foliadas, ruadas, polavilas

- Cada parroquia tiña o seu
- Colaboración dos veciños e veciñas
- Lugar de encontro e socialización da xente moza
- Os espazos por excelencia da música tradicional
- Continúan existindo pero con diferenzas

- Nomes dialectalizados
- Cando os traballos na casa e no campo terminaban
- Fiar na roca
- Xente de tódalas idades
- Os mozos cantaban e facían brincadeiras no camiño á festa
- Facer máis levadeiro os traballos diarios
- **Sachadas, danzas brancas, cantos de reis...** marcas cíclicas da época do ano

A música

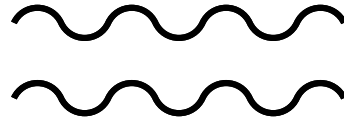
- Soltos e agarrados
- Na actualidade os soltos son os máis importantes
- Antes eran os agarrados

- Nomes de bailes:

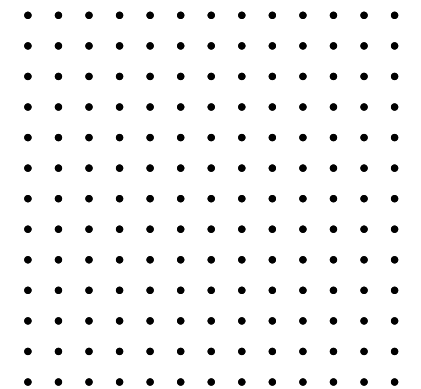
Muiñeira, xota, rebeirana, valse, pasodobre, polca, carballeira, danzas de espadas, de palillos, de arcos, de cintas, etc.

INS TRU MEN TOS

Este traballo contén, nas súas case 500 páxinas de extensión, información histórica, antropolóxica e etnolóxica sobre máis de 160 tipos diferentes de instrumentos musicais que podemos documentar na memoria das portadoras e portadores galegos. Contén tamén case 1000 fotografías, e cincuenta excelentes e explicativos deseños de Ramón Marín. É o froito de vinte anos de traballo de campo e investigación histórica sobre os instrumentos musicais galegos [...]

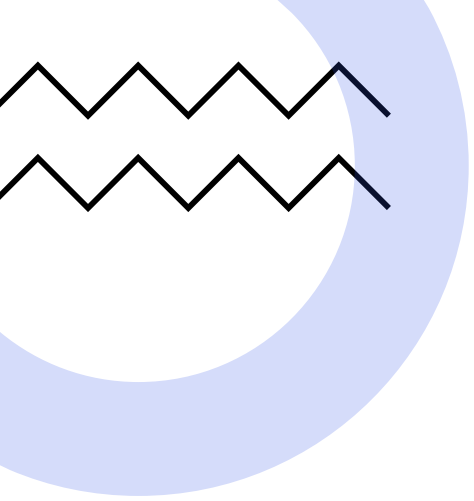

GAITA

GAITA GALEGA VS
GAITA ESCOCESA;

GALICIA,
ASTURIAS, ZAMORA
E O NORTE DE
PORTUGAL

Pandeireta

- Feita de diversos tipos de madeira
- Pel de animal;
- Ferriñas;

OBRADOIRO DE PANDEIRO VEGANO

Ricardo Casás

Dias 6 ou 14 de maio
de 10 a 14h e de 16 a 19h

Preço 15 euros sóci@s
17 nom sóci@s
Tif. informaçom e inscriçom
652044051

mãdia leva!

Rua Serra de Ancares, Nº 18. Lugo

madialeva.gz@gmail.com   madialeva.agal-gz.org

Pandeireta

1

*“Tocai ben a
pandeireta*

*pra que sonen as
ferreñas,*

*que vai sair o Manuel
a bailar co’a millor
nena”*

2

“Tócame parrandeiriña

tóca pol-a tua vida;

ô son d’a parrandeiriña

*vóume quedando
dormida”*

As cunchas

- Cunchas de vieira
- Dos instrumentos máis antigos
- Asociado ao mar e á espiritualidade, símbolo de purificación e, por extensión, da peregrinación a Santiago

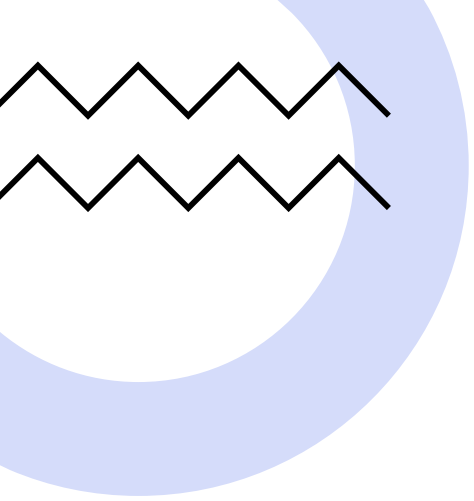

Cunchas

*“Heiche de tocalas cunchas
miña carrapucheiriña,
heiche de tocalas cunchas
anque sea na cociña”*

Culleres

- Outro dos instrumentos máis antigos;
- Máis usado en ambientes domésticos e ocasionais;
- Diversas posibilidades melódicas

Culleres

*“¿Quen che fixo pau de buxo,
que naceches pra culleres?:
as verdades son dos homes,
as mentiras das mulleres”
(e viceversa)*

Lata

- Xeralmente encóntrase máis na provincia de Ourense, na zona de Avión
- Era un instrumento central pola súa peculiar sonoridade

*“Heiche toca-la latiña,
heiche toca-lo latonhe.
Heiche toca-la latiña,
prenda do meu corazonhe.”*

Pandeiro

- Estrutura cadrada de madeira revestida de couro
- Levan no seu interior un axóuxere para darlle un son máis metálico
- Restrínxese a zonas do interior no sur de Pontevedra

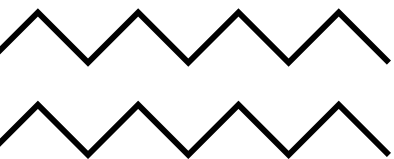

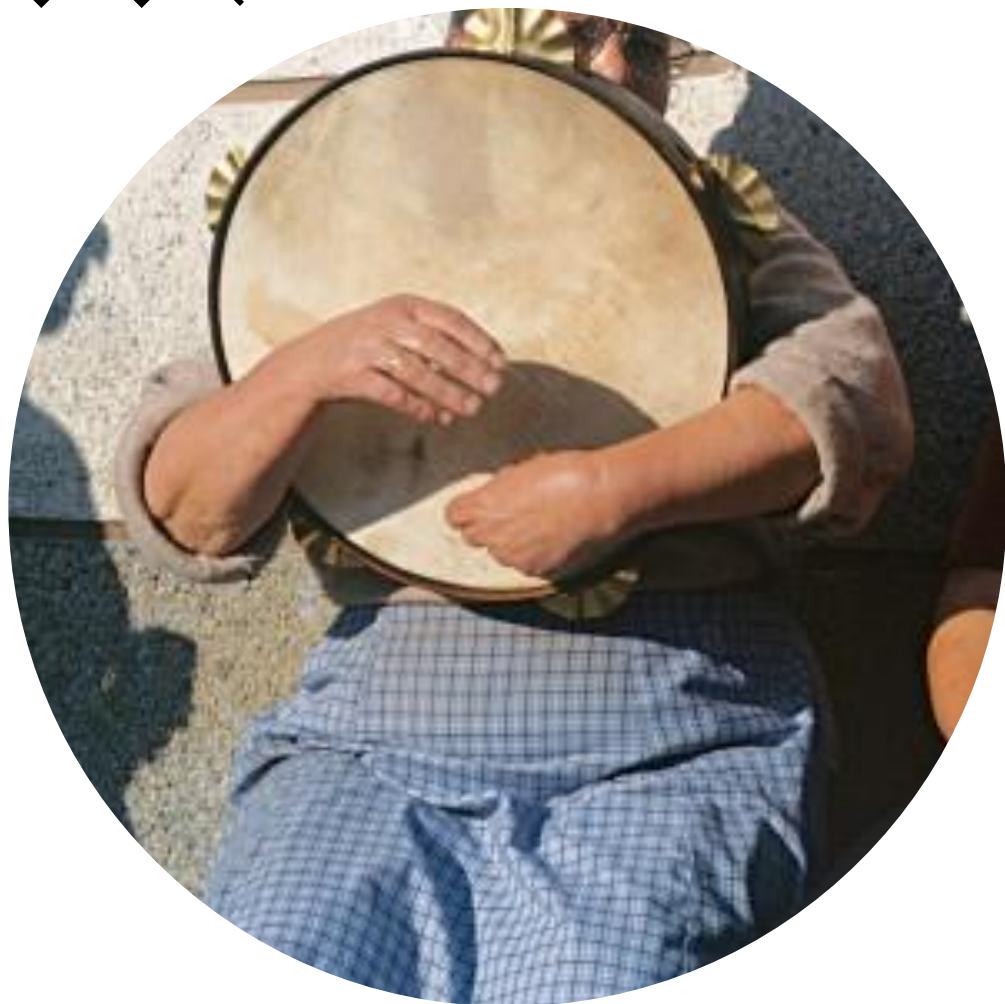
Pandeiro

*“Tocadora de pandeiro
dálle máis unha pancada
bátelle coa man dereita
que coa ioutra non val nada”*

Pandeira

- A forma das primeiras pandeiretas
- Ten un grande tamaño
- Non é exclusiva de Galicia
- Diferentes maneiras de tocala

O baile

- Filas ou círculos; Home frente a muller;
- Guía;
- Estrutura: punto e roda;
- Traxe tradicional;

Modelo de traxe feminino

- Chamma;
- Camisa;
- Enagua;
- Mantelo;
- Dengue;
- Saia;
- Media calada;
- Zocos;
- Panos ;

Modelo de traje masculino

- Polainas;
- Calzón curto;
- Faixa;
- Chaqueta;
- Monteira ou pucho;

Actualmente

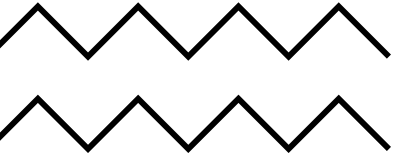
- Mudanzas na estrutura
- Recuperación dos seráns a partir dos anos 90
- Organizados por asociación de vecinos
- Fanse, polo xeral, aos sábados
- Tamén hai actuacións, concursos, galas...
- Uso dos traxes tradicionais en festas como a Reconquista
- Panorama musical moi dinámico

○ A música tradicional hoxe

- Os seráns. Espazos de encontro arredor da música tradicional.
- Un espazo onde a lingua é unha lingua normalizada, dado que as músicas e os bailes que alí se tocan son fundamentalmente en galego, tendo algunhas partes en castelán.
- Continúan a ter unha función cíclica, dado que estes seráns, tamén chamados foliadas, fanse pola noite cando as persoas rematan no traballo ou, fundamentalmente, nos fins de semana. Aínda se continúan a facer danzas de reis ou, algunhas delas, reconverteron a súa función, como as añas urbanas.
- Esta música tamén está presente no Entroido.

Os espazos de baile

4 *Así fai o quen ben baila*

Galician Dance and Cultural Identity

Kalee Rose Prendergast

*Unha voltiña por dentro
Outra polo arredore
Así fai o quen ben baila
Así fai o bailadore*

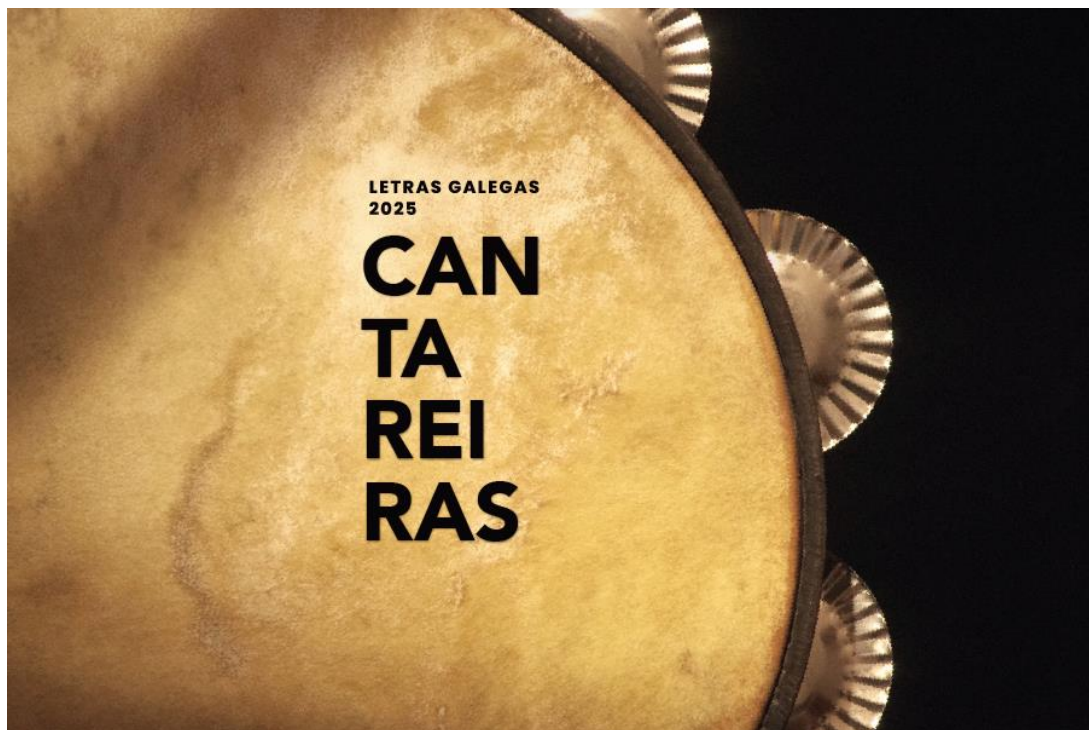
“You are more Galician than many Galicians”: a statement that I often heard during my five years in Galicia. Given that I was born in California, how was this concluded? What did being “Galician” even mean? Typically, a comment like this arose among situations in which I was playing, singing, or dancing to “traditional”¹ Galician music; or in daily conversation in which I consistently spoke the Galician language. Therefore, I noticed notions of the Galician “identity”² reflected in music, dance and language, where my own identity as a Galician had been constructed out of my dedication to these forms of cultural expression. Furthermore, considering my high involvement in music and dance, followed by my eventual linguistic conversion from Castilian to Galician, it seemed plausible to suggest that these identity markers could influence each other. Namely, social environments constructed by music and dance were potential spaces for Galician language to thrive among a predominantly Castilian-speaking region.³

- O galego é a lingua vehicular
- Constitúen, segundo Prendergast, comunidades linguísticas (em palavras de Fishmann) que quebran as dinámicas sociais.
- Espazos onde moitas persoas viran *neofalantes* (persoas que crecen ou desenvolven a maior parte da súa vida en Galiza en castelán e, nun determinado momento, mudan a súa lingua habitual ao galego).

O Día das Letras Galegas 2025

- O Día das Letras Galegas festéxase o 17 de maio desde o ano 1963, ano no que se celebraban os 100 anos da obra Cantares Gallegos de Rosalía de Castro, quen foi a primeira homenaxeada.
- É un día de celebración arredor da lingua, da literatura e cultura galegas, no que se homenaxea a persoas que cultivaron o galego como lingua literaria.
- En 2026, este día homenaxeou ás cantareiras galegas.
- Esta homenaxe só se explica pola vitalidade que ten hoxe en día a música tradicional.

FUXAN OS VENTOS

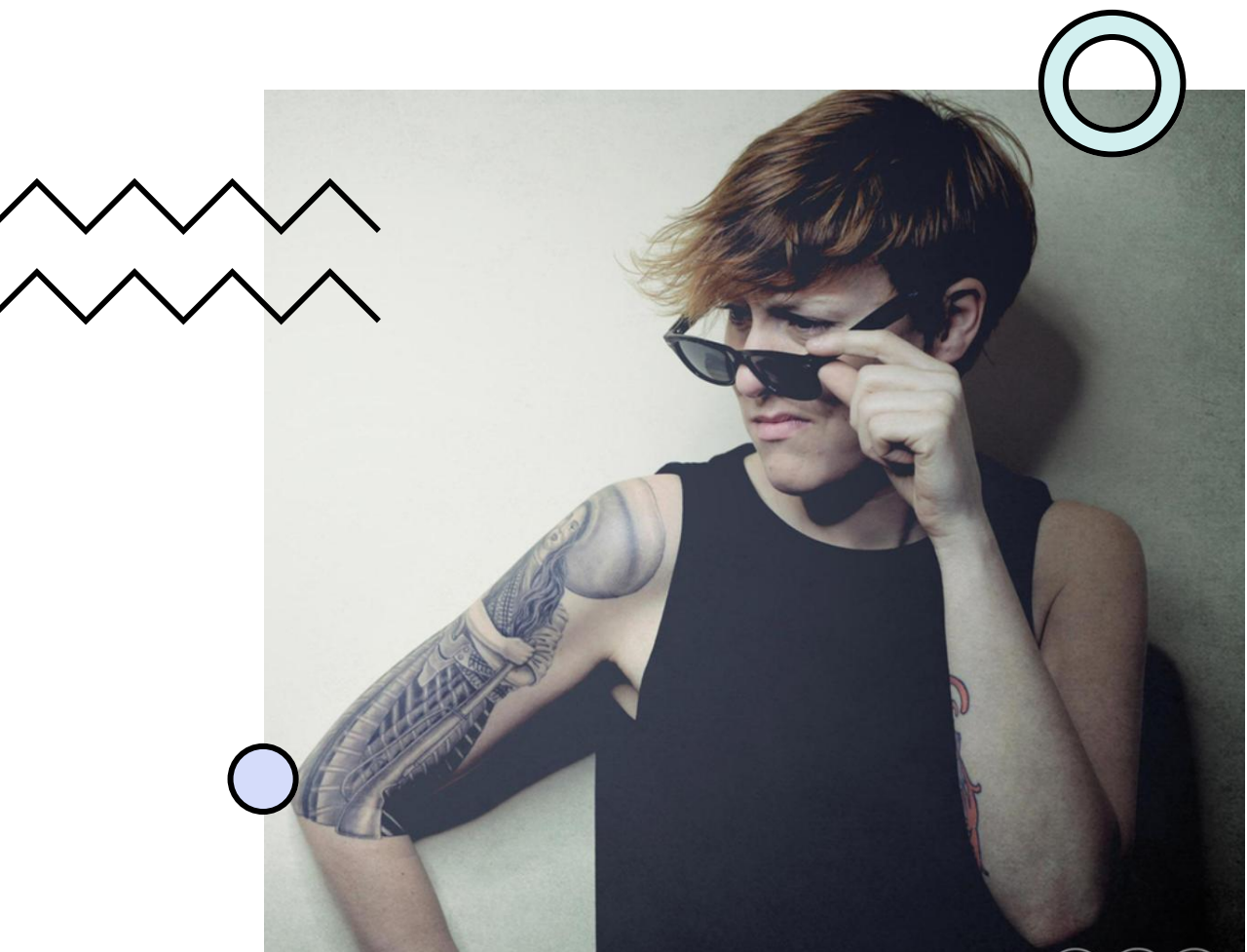

Fuxan os ventos

- Lugo, 1972, Colexio Menor do Santísimo ;
- 1975 escisión a favor dunha liña de pensamento a favor da cultura, o idioma e a identidade galegas
- Último disco: 2009, Terra de sonhos;
- Un dos primeiros grupos de canción protesta, xunto coa Roda;
- Canción “A sementeira”:

<https://www.youtube.com/watch?v=Au1DOGg1TW0>

S É S

○ SÉS

- María Xosé Silvar;
- A Coruña;
- Rock, blues e música tradicional;
- Formación en baile e música tradicional galega, filoloxía e antropoloxía;
- Chámalle Xis: 2007, primeiro grupo;
- Feminismo, emigración, política;
- Canto aqui canto na Habana:

<https://www.youtube.com/watch?v=7VCxYXe8yjU>

Reflexións sobre a tradición

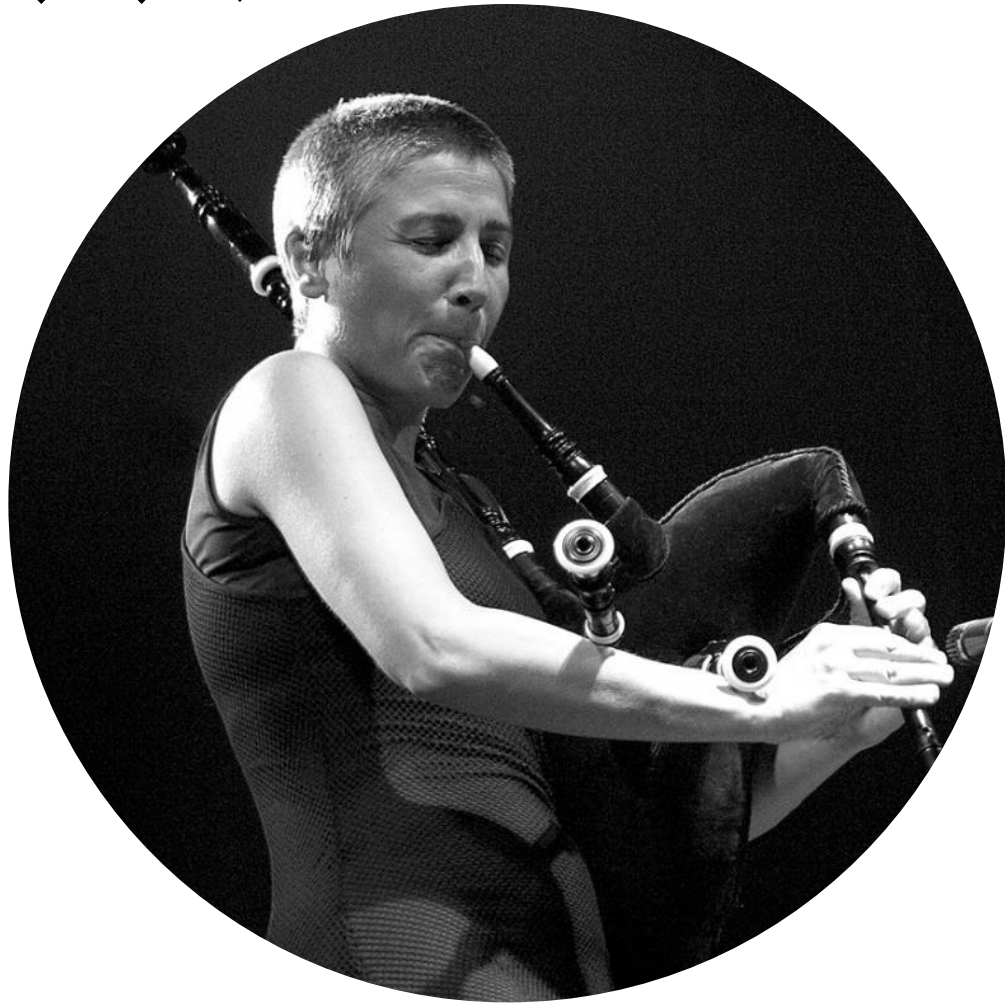
"Porque a verdadeira
tradición
Non emana do pasado,
Nin está no presente,
Nin se albisca no porvir;
Non é serva do tempo.

A tradición é a alma
eterna,
Que vive no instinto
popular
E nas entrañas graníticas
do noso chan.
A tradición non é a
historia.
A tradición é a eternidade"

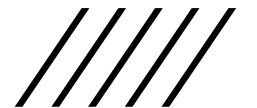

Mercedes Peón

- Numerosas influencias
- Punk e folk
- *Déixaas*, 2018, un dos 15 mellores álbums europeos
- “Déixaas”:
<https://www.youtube.com/watch?v=iWYe7uyi24o>

XABIER DÍAZ

○ Xabier Díaz e as Adufeiras do salitre

- Coruña;
- Investigador do folclore galego;
- Recibiu no 2016 o galardón ao mellor disco da música independente;
- “O baile de Noró”: <https://www.youtube.com/watch?v=CwjZd5ak7xA>

Tanxugueiras

- Renovación da cultura e a música tradicionais;
- Elementos electrónicos e urbanos;
- Música tradicional e danza contemporánea;
- “Midas”:

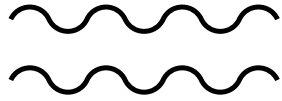
<https://www.youtube.com/watch?v=qjCeKRoGS8s>

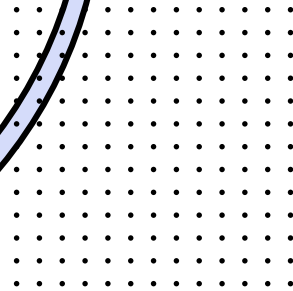
Baiuca

- Electrofolk
- Videoclips con escenas do carnaval galego, da emigración e de referentes políticos do nacionalismo como Castelao
- Ribeirana Tradicional
- Ribeirana

Rodrigo Cuevas e Ortiga

- Colaboración Galiza & Asturias
- Ritmos urbanos e coplas tradicionais
- “La magia de tu melena”:
<https://www.youtube.com/watch?v=8yGPeFAE0-I>

○ Electrofolk ou Neotradi?

- Hoxe en día, a música tradicional está a vivir un momento de renovación e de expansión na sociedade galega.
- Grupos como De Ninghures, Mondra, As Fillas de Cassandra ou Baiuca están a reelaborar a música tradicional e a incluír mensaxes a favor da diversidade sexual e afectiva, mensaxes feministas e mensaxes que valorizan, en fin, a música tradicional e lle dan unha nova dimensión.
- Grazas a isto, están a converterse tamén en importantes elementos de valorización do idioma galego, que é, inevitablemente, o idioma no que se vehiculan estas músicas do que xa se está a denominar *Neotradi*.

Regueifa

- Orixe na Idade Media
- Cantigas de escarnho e maldizer;
- Cantar ao desafío (Portugal), Regueifa (Galícia), Repente (Brasil);
- Asociado aos casamentos;
- Aplauso: gañador;
- Pan do casamento;

Regueifa en YouTube

- [Regueifa em Gondomar](#)
- [Regueifa em Bergantiños](#)
- [Documentário sobre a historia da regueifa](#)
- [Regueifa, una de las formas de improvisacion Gallega](#)
- [Baile da regueifa](#)
- [Os atranques dos Xenerais da Ulla](#)

PERFUMES TERRA BRANCA > MUIÑEIRA > MUIÑEIRA MUJER

MUIÑEIRA MUJER

30,00 €

COLONIA PARA MUJER, 100 ML.

RIBADEO

La galería Terra Branca lanza la nueva fragancia, «Muiñeira»

S. C. / D. G.
ribadeo / la vozribadeo / la voz

Será presentada en la tienda ribadense este jueves

27 Nov 2019. Actualizado a las 11:22 h.

Conclusións

- Podemos concluir, deste xeito, que a música tradicional está, aínda hoxe, moi viva na Galiza.
- Foise readaptando, ocupando novos espazos dos que antes fora apartada, demostrando a súa capilaridade social.
- Establécese como un elemento de cohesión social arredor do que orbitan outras cuestións identitarias, como pode ser o idioma, en espazos onde se crean políticas linguísticas de resistencia, fronte ás dinámicas do establishment social galego.
- Na actualidade, tamén posúe dinamismo no mundo virtual e está a ocupar espazos que van alén do popular e que podemos denominar exclusivas.

○ Referencias

- Albán Laxe, Calixto (2003). *O saber do pobo: Enciclopedia do traxe, danza e música tradicionais*. Edicións Xerais de Galicia.
- Busto Miramontes, Beatriz (2021). *Pandereteiras de Mens*. A Central Folque.
- Carpintero Arias, Pablo (2009). *Os instrumentos musicais na tradición galega*. Difusora de Letras, Artes e Ideas.
- Feixóo Xulia & Ignacio Guillerme (2017). *As mulleres de Gargamala. Cantares de tradición oral*. A Central Folque.
- Prego, Luís & Cobos Martínez, Serxio (2013). *Para Cantar e Bailar*. Edicións do Cumio.
- Prendergast, Kalee Rose (2023). *Así fai o que ben baila: Galician dance and cultural identity*. In Amarelo, Daniel e Lesta Laura (Eds.), *Beyond Sentidiño. New diasporic reflections on Galician Culture*. Routledge.

